DÜNYA EVLİYA ÇELEBİ YILINDA

II. ULUSLARARASI AHMET YESEVİ'DEN GÜNÜMÜZE İNSANLIĞA YÖN VEREN TÜRK BÜYÜKLERİ SEMPOZYUMU

6-8 Eylül 2011
Köstence / ROMANYA

BİLDİRİLER

Yayına Hazırlayan
SALİH ÜNVER

DÜNYA EVLİYA ÇELEBİ YILINDA

II. ULUSLARARASI AHMET YESEVİ'DEN GÜNÜMÜZE İNSANLIĞA YÖN VEREN TÜRK BÜYÜKLERİ

SEMPOZYUMU

Köstence - Romanya
6-8 Eylül 2011

BİLDİRİLER

Yayına Hazırlayan
Salih ÜNVER

Ankara 2011

HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI KURUMU

Lazer Yayınları

ISBN: 978-975-6221- 48-8

Kapak ve Sayfa Düzeni
Şehnaz Türkkorur

Basım Yeri
LAZER OFSET Matbaa Tesisleri San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Cad. 95/1-A İskitler / ANKARA
Tel: 0 312 341 23 70 – 72 Fax: 0 312 342 28 98
www.lazerofset.com.tr - lazerofset@mynet.com
T.C. Kültür Bakanlığı Yayıncı Sertifika No: **15108**

İÇİNDEKİLER

HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI KURUMU YAYINLARI 6

HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI KURUMU GENEL BAŞKANI
PROF.DR.İRFAN ÜNVER NASRATTINOĞLU'NUN AÇIŞ KONUŞMASI 7

DİPLOMAT ANAR ŞÜKÜROV'UN, AZERBAYCAN BÜYÜKELÇİSİ
DR.ELDAR HASANOV ADINA YAPTIĞI KONUŞMA 9

T.C.KÖSTENCE BAŞKONSOLOSU
FÜSUN ARAMAZ'IN AÇIŞ KONUŞMASI 11

EVLİYA ÇELEBİ'NİN ŞİMDİKİ ROMANYA TOPRAKLARINDA
SEYAHAT İZLERİ (17.Yüzyıl)
Prof.Dr. Mustafa MEHMET (Romanya) 13

YUNUS EMRE'DE İNSAN SEVGİSİ VE HOŞGÖRÜ ANLAYIŞI
Prof. Dr. Ali Rafet ÖZKAN (Türkiye) 20

ROMANYA TÜRKLERİ BÜYÜKLERİNİ UNUTMUYOR
Emel EMİN (Romanya) 26

YÛNUS EMRE – ALLAH AŞKININ VE İNSAN SEVGİSİNİN FİLOZOF ŞAİRİ
Prof. Dr. Nuredin İBRAM (Romanya) 29

MEVLANA CELALETTİN RUMİ HAYATI VE ESERLERİ
Araş.Gör.Elif ÖZDOĞLAR, Mehmet Sabit ÖZDOĞLAR (Türkiye) 35

MEVLÂNA'NIN TORUNU SULTAN DÎVÂNÎ VE
AFYONKARAHİSAR MEVLEVİHANESİ
R. Gülenay YALÇINKAYA (Türkiye) 42

NASREDDİN HOCA KARAKTERİNİN VE FIKRALARININ
İLLÜSTRASYONA YANSIMASI
Yrd.Doç.Dr,Ayşe OKUR (Türkiye) 50

OSMANLI-TÜRK MİMARİSİNİN EŞSİZ USTASI MİMAR SİNAN
Bayram Ali ÖNGEL (Türkiye) 57

MİMAR SİNAN HAYATI VE ESERLERİ
Araş.Gör.Elif ÖZDOĞLAR, Nazife ÖZDOĞLAR (Türkiye) 64

TÜRK YUNAN NÜFUS MÜBADELESİ VE KARAMANLI ORTODOKS TÜRKLER
Doç.Dr.Yonca ANZERLİOĞLU (Türkiye) 74

TUNA'DAN BATIYA YAZARININ ROMANYA İZLENİMLERİ
Dr.Harid FEDAİ (K.K.T.C.) 86

MATRAKÇI NASÛH'UN MENZİLNAMELERİ VE BABADAĞ
Ergün VEREN (Türkiye) 90

UYGUR RESSAM SABİTCAN BABACANOV'UN YORUMLARİYLA CENGİZ AYTMATOV'UN ESERLERİ
Doç.Dr.Mehmet BAŞBUĞ (Kırgızistan) 103

ROMANYALI BÜYÜK GAGAUZ BİLGİNİ PROF. DR. MİHAİL GUBOĞLU
Salih ÜNVER (Türkiye) 113

ATATÜRK, KADIN, SANAT VE SERAMİK
Yrd.Doç.Serap ÜNAL (Türkiye) 118

ATATÜRK SİLİFKE'DE
Lutfi UĞUR (Türkiye) 128

TÜRK HARF DEVRİMİ'NİN 83. YILINDA TÜRKÇE
-Türkçe Sözvarlığındaki Yabancı Sözcükler Üzerine Bir Araştırma-
Prof. Dr. Musa Yaşar SAĞLAM (Türkiye) 136

ROL MODEL OLARAK DEDE KORKUT VE BİLGELİK
Doç. Dr. Gülin ÖĞÜT EKER (Türkiye) 141

TOPLUMSAL PRATİKLER VE DİL ÜZERİNE
Prof. Dr. Aylin Görgün BARAN (Türkiye) 145

ÇOCUK KİTAPLARINDA TÜRK BÜYÜKLERİ
Öğr.Gör.Burcu TÜMER ÖZTÜRK (Türkiye) 163

"OĞLAN OĞLAN KALK GİDELİM" TÜRKÜSÜ'NÜN;
KIBRIS-ANADOLU-BALKANLARDAKİ DOLAŞIMI
Eralp ADANIR (K.K.T.C.) 169

21. YÜZYILDA KARACAOĞLAN YORUMU
Okt.Döndü CAN (Türkiye) 180

TÜRK KÜLTÜRÜNE HİZMET EDEN MAHALLÎ BİR DEĞER: İHSAN OZANOĞLU
Yrd.Doç.Dr.Gülten GÖNÜL KÜÇÜKBASMACI (Türkiye) 189

ROMANYA AÇIK HAVA MÜZESİ VE KIBRIS'A UYGULANABİLİRLİĞİ
İKİ PİLOT KÖY "KALAVAÇ" VE "BÜYÜKKONUK"
Dr.Şevket ÖZNUR (K.K.T.C.) 199

TÜRKİYE'DE YAŞAYAN ENGELLİ BİREYLERİN SOSYO-KÜLTÜREL ÖZELLİKLERİ
Prof.Dr.Esra BURCU (Türkiye) 210

BAŞKA DİLDE AŞK FİLMİ ÖRNEĞİNDEN HAREKETLE KÜLTÜREL TANIMLAMALARA BAĞLI OLARAK ENGELLİ BİREYLERİN EKONOMİK SERMAYELERİ
Araş. Gör. Çiğdem Sema POLAT (Türkiye) 219

TÜRK RESMİNDE GELENEKSELLE DOĞRUDAN BAĞLAR VE BİR SERGİ ÖRNEĞİ
Yakup GÖKDAŞ (Türkiye) 225

EL CEZERİDE GİYİM KUŞAM
İlknur ERBAŞ (Türkiye) 230

BALKANLAR VE BATI ANADOLU ETKİLEŞİMİNDE KONUT TİPİ OLARAK "KULE EV"
Yrd.Doç.Dr,S. İrem DİZDAR (Türkiye) 242

ANADOLU TÜRK İSLAM MİNARELERİ VE DİĞER İSLAM ÜLKELERİ MİNARELERİNİN GENEL KARAKTERİSTİKLERİ VE BİRBİRLERİ İLE ETKİLEŞİMLERİ
Dr. Sibel KILIÇ (Türkiye) 252

TÜRK SÜSLEME SANATLARINDA LALE MOTİFİNİN YERİ
Uzm. Bilgehan KAYA (Türkiye) 274

ATATÜRK'ÜN NUTKUNU OKURKEN
Gülten ABDULA- NAZARE (Romanya) 282

GAGAUZLARIN MİLLİ LİDERİ MİHAİL ÇAKIR
Dr.Güllü KARANFİL (Moldova) 287

EVLİYA ÇELEBİ SEYAHATNAMESİNDE ADI GEÇEN YİYECEK VE İÇECEKLER
Arş. Gör. Uzm. Yahya ÖZDOĞAN, Prof. Dr. Metin Saip SÜRÜCÜOGLU,
Prof. Dr. Ayşe Özfer ÖZÇELİK (Türkiye) 293

TÜRK MUTFAĞINDA BAHARATLAR
Arş. Gör. Uzm. Yahya ÖZDOĞAN, Uzm. Mehmet AVAN
Yrd. Doç. Dr. Nermin IŞIK(Türkiye) 300

ADANA MUTFAK KÜLTÜRÜNDE SOKAK YİYECEKLERİ
Arş. Gör. Uzm. Yahya ÖZDOĞAN, Arş. Gör. Mustafa Volkan YILMAZ
Arş. Gör. Esma ENERGİN, (Türkiye) 310

MEVLANA KONULU MİNYATÜRLER
Araş.Gör.Uzm.Özlem USLU (Türkiye) 321

SEMPOZYUMDAN GÖRÜNTÜLER 329

HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI KURUMU NEDİR – NE YAPAR? 332

HALK KÜLTÜRÜ ARAŞTIRMALARI KURUMU YAYINLARI

1. M.Şakir Ülkütaşır, Türk-İslâm Geleneğinde Ağaç, 1963
2. M.Şakir Ülkütaşır – Cahit Öztelli, Nasrettin Hoca, 1964
3. Cahit Öztelli, Kul Nesimi, 1969
4. Folklor Araştırmaları Kurumu Yıllığı, 1975
5. M.Adil Özder – Sami N. Özerdim, İki Halkbilimci: Hâmit Zübeyr Koşay-M.Şakir Ülkütaşır, 1979
6. İrfan Ünver Nasrattınoğlu – Nail Tan, Ölümünün 1.Yıldönümünde H.Cahit Öztelli Kaynakçası, Ankara, 1979
7. Nail Tan, Atatürk ve Türk Folkloru, 1981
8. İrfan Ünver Nasrattınoğlu, Doğumunun 100.Yılında Bela Bartok, 1981
9. İrfan Ünver Nasrattınoğlu, Urumçi'den Pekin'e Çin-Gezi Notları, 1983
10. İrfan Ünver Nasrattınoğlu – Hayrettin İvgin, Ölümünün Onuncu Yılında Âşık Veysel'e Deyişler, 1983
11. Prof.Dr.Nimetullah Hafız, Yugoslavya Türk Şiirinde Atatürk, 1983
12. Gürünlü Âşık Gülhanî, Birlik Olunca, 1983
13. Nail Tan, Folklorumuzda Ölçülü Sözler, 1985
14. Hayrettin İvgin, 30.Kuruluş Yıldönümünde Folklor Araştırmaları Kurumu, 1985
15. .....
16. Hayrettin İvgin, İhsan Hınçer Türk Folkloruna Hizmet Ödülü-87, 1987
17. Ölümünün 10. Yılında Cahit Öztelli, 1988
18. Halk Şairlerinin Yunus Emre Şiirleri, 1991
19. Ahmet Şenol, Halk Oyunları, 1993
20. Doğumunun 75.Yılında Ali Rıza Önder, 1994
21. Ahmet Şenol, TFA Dergisinde Yer Alan Halk Oyunları İle İlgili Makaleler, 1994
22. .....
23. Hüseyin Yurdabak, Türk Halk Edebiyatı Terimler Sözlüğü, 1999
24. Nail Tan, Divan ve Halk Edebiyatımızda Lâedri ve Ölçülü Sözler, 1999
25. Nail Tan, Folklorumuzda Politik Fıkralar, 1999
26. Nail Tan, Sepetçioğlu Osman Efe, 1999
27. Nail Tan, Böyle Daha Güzel – En Akıllı Adam Kim?, 1999
28. Nail Tan, Atatürk ve Türk Halk Kültürü, 2000
29. İrfan Ünver Nasrattınoğlu – Metin Turan, Bulgaristan Türk Folkloru, II.Uluslararası Bulgaristan Türk Halk Kültürü Sempozyumu Bildirileri, 2001
30. İrfan Ünver Nasrattınoğlu, Afyonkarahisarlı Halk Ozanları, 2006
31. İrfan Ünver Nasrattınoğlu, I.Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı, 2009
32. İrfan Ünver Nasrattınoğlu, Nasrattınoğlu Seyahatnamesi – Makedonya, 2009
33. İrfan Ünver Nasrattınoğlu, Nasrattınoğlu Seyahatnamesi – Arnavutluk ve Kosova
34. İrfan Ünver Nasrattınoğlu, Nasrattınoğlu Seyahatnamesi- Moldova ve Gagauzya
35. İrfan Ünver Nasrattınoğlu (Hzl.), Ahmet Yesevi'den Günümüze İnsanlığa Yön Veren Türk Büyükleri Sempozyumu Bildirileri, 2009
36. Salih Ünver (Hzl.) 55. Kuruluş Yıldönümünde Halk Kültürü Araştırmaları Kurumu, 2010
37. İrfan Ünver Nasrattınoğlu, Nasrattınoğlu Seyahatnamesi – Azerbaycan, 2010
38. İrfan Ünver Nasrattınoğlu, II.Uluslararası Türk Kültürü Kurultayı, 2010
39. İrfan Ünver Nasrattınoğlu (Hzl.), Uluslar arası Türkiye-Polonya İlişkileri Sempozyumu 16-21 Haziran 2010 Varşova, Bildiriler, 2010
40. İrfan Ünver Nasrattınoğlu (Hzl), Uluslar arası Türkiye-Mısır İlişkileri Sempozyumu 2-7 Kasım 2009 Kahire, Bildiriler, 2010
41. İrfan Ünver Nasrattınoğlu (Hzl), Uluslar arası Türkiye-Ukrayna İlişkileri Sempozyumu 26-31 Temmuz 2010 Kahire, Bildiriler, 2010
42. Salih Ünver (Hzl), 16.Uluslararası Türk Kültürü Sempozyumu, 9 Mayıs 2011 Üsküp/Makedonya, Bildiriler, 2011
43. Salih Ünver (Hzl) Evliya Çelebi Yılında II.Uluslararası Ahmet Yesevi'den Günümüze İnsanlığa Yön Veren Türk Büyükleri Sempozyumu, 6-8 Eylül 2011 Köstence/Romanya, Bildiriler, 2011

MEVLANA KONULU MİNYATÜRLER *

Araş.Gör.Uzm.Özlem USLU
(Türkiye)

Minyatürler; el yazması kitaplarda metinde anlatılan hikayenin, olayın ya da bilginin resim diline aktarılmasıdır. Türkçe'de nakış, tasvir ya da kitap resimleri olarak da adlandırılmışlardır.

Yazılı metinlerin ya da sözlü anlatılanların görselleştirilmesi geleneği çok eskilere dayanır. VIII. Yüzyıl ortalarından kalan ve Uygur Türkleri'nin, Hoça merkezleri olmak üzere Turfan bölgesinde meydana getirdikleri en eski minyatürler, daha sonraki Türk minyatür sanatının kaynakları olmuştur. (Aslanapa, 1993, 195) Duvar resimleri yanında, bu minyatürler sayıca az ve parçalar halinde olmakla beraber, gerçekçi uslüpları ve portre özellikleri bakımından Türk minyatürlerinin karakteristik gelişmesine kaynak olmuştur. Islam dünyasında kitap resimleme geleneği benimsenmiş ve sürdürülmüştür. Minyatürler, el yazması kitapların içlerinde yüzyıllar boyunca İslam görsel kültürünün en yaygın ve bilinen ürünleri olmuşlardır.

Onikinci yüzyıl sonlarına kadar Turfan uygurları devrin en tanınmış ressamlarıdır. Bu dönemde yapılan eserlerde Selçuklu çığırı denilen, Bağdat ekolü minyatürlerde Uygur etkilerinin yerleştiği görülür. Bu üslüp XV. Yüzyıl içlerine kadar sürer.

Selçuklu Dönemi'nde, hükümdarların yanı sıra Mevlana ve müritlerinin desteğiyle Anadolu'da oluşturulan sanat ortamında minyatür sanatı önemli bir yer tutmaktaydı.

Bağdat, Abbasiler ve Selçuklular döneminde İslam resim sanatının en önemli merkezi olmuş ve bu özelliğini XIV. Yüzyılın ikinci yarısında Celayirli, XV. Yüzyılda Timurlu, Karakoyunlu, Akkoyunlu Türkmenleri döneminde de korumuştur. Osmanlı yönetiminde kaldığı dönemdeyse resimli yazma hazırlama kentteki Mevlevi dergahlar tarafından desteklenmiştir. Eyaletin valisi Sokullu Mehmed Paşa'nın oğlu küçük Hasan Paşa, sanatlara çok düşkünlüğünden dolayı bir çeşit sanat okuyucusu olması, bu durumu desteklemiştir. Nitekim Bağdat'ta hazırlanan minyatürlü yazmalar arasında yer alan Suhreverdi'nin iki cilt Cami'es-siyer adlı eserini de Hasan Paşa ısmarlamıştır. (And, 2002, 79) Arapça, Farsça ve Türkçe yazabilen Fuzuli'nin Bağdat'lı olması da ayrı bir önem taşır.

İslam dünyasının batısında XIV. Yüzyılın ikinci yarısından itibaren güçlenen Osmanlı devletinde resimli el yazmalarının hazırlanması , dolayısıyla padişahlar

---

* Bu bildiri, 2007 Yılında,Romanya- Köstence'de düzenlenen sempozyumda sunulmuş olup, sehven, unutulmuş olduğundan, bildiriler kitabında yer almamış; bu nedenle bu kitaba alınmıştır.

tarafından himaye edilmesi İstanbul'un fethedildiği yıllar ve sonrasına rastlar. Osmanlı resim sanatı esas olarak İslam dünyasının görsel geleneğine bağlıdır.

XV. Yüzyılın ikinci yarısında tezhipli ve minyatürlü edebiyat kitaplarının hazırlanmış olması, aynı dönemde hüküm süren Timurlu ve Türkmenler gibi Osmanlıların da hem yaşadıkları çağın, hem de geçmiş dönemlerin edebiyat kitaplarına ilgi duyduğunu gösterir. Ancak, Timurlu ve Türkmenler döneminde çok sevildiği bilinen Mevlana'nın Mesnevi adlı eserinin, Fatih Sultan Mehmed ve II. Beyazıt için hazırlanmış herhangi bir minyatürlü nüshasının günümüze ulaşmamış olması şaşırtıcıdır. Mevlana Celaleddin Rumi'nin eseri Mesnevi'nin XVI. yüzyıla tarihlenen bir nüshası Londra British Museum'da bulunmaktadır ve yine XVII. Yüzyılda resimlenmiş bir nüsha Istanbul Beyazıt Kütüphanesinde mevcuttur. (Mahir; 2005, 90) Mevlana'nın Mesnevi'sinin seçme öykülerinin Bağdat uslübunda yapılmış münyatürlü bir nüshasının da New York Public Library'de bulunduğundan söz edilmektedir. Bu nüshada 9 minyatür bulunmaktadır. (And, 2002, 83)

İstanbul'da yapılan minyatürler ile Bağdat üslubuyla yapılan minyatürleri bir birinden en ayırt edici özellikleri ele aldıkları konularıdır. Bağdat'ta ele alınan konular daha çok Şiilerin, mutasavvıfların, tarikat ilişkilerinin önem verdikleri mistik konulardır. Bu konuda araştırmalar yapan Filiz Çağman bunların Bağdat'ta Mevlevi dergahlarında yaratıldığını kanıtlamıştır. (Çağman, 1979, 651) Mevlana'nın ya da mevleviliğin konu olduğu minyatürlerin edebiyat konulu yazma eserlerde ya da tasavvuf konulu eserlerde yer aldığı görülmektedir.

Başka bir önemli ayırt edici özellikleri ise; komposizyonlarıdır. Bağdat üslubu ile hazırlanan minyatürlerde dinamik ve alanından taşan bir kompozisyon üslubu ile karşılaşmaktayız. Kitap sanatı içinde resimlerle tasvir sanki metne meydan okurcasına alanından taşmaktadır. Minyatür kendi çerçevesi içinde kalmamış, sağdan , soldan, üsten, alttan çerçeveyi aşmıştır. Bu şekilde aynı minyatür içinde çeşitli mekanlar zamandaş olarak resmedilmiştir. (And, 1998, 398)

Mevlana'nın yer aldığı bir minyatürden örnek verecek olursak; Bağdat üslubunda "*Sevakıb-ı Menakıb*"ta yer alan minyatürde; Hz. Mevlana'ya mürid olan Sultan Rükneddin onu baba tanımıştı. Bir olaydan ötürü Mevlana Sultan'a öfkelenmiş, kızgınlıkla ayrılmış. Bu olaydan bir kaç gün sonra emirler Tatarlara karşı koymak üzere konuşmak için Sultan'ı Aksaray'a çağırmışlardır. Sultan bu konuyu Mevlana'ya açınca, Mevlana Sultan'a gitmemesini söylemişti ancak Sultan ısrarla çağrılınca gitmiştir. Sultan Aksaray'a gittiğinde, Sultan'ın boynuna yayın kirişini geçirip boğmuşlardır. Sultan boğulurken "*Mevlana, Mevlana*" diye bağırmış; o sırada semaya duran, Sultan'ın bağrışını Konya'dan duyan Mevlana, bağırtıyı duymamak için parmakları ile kulağını kapatmıştır. Söz konusu minyatürde böyle birbirinden farklı mekanlar zamandaş olarak yan yana gösterilmiştir. Resmin büyük bir bölümünde Mevlana'nın Sema'ına yer verilirken, sağ üst köşesinde Sultan Rükneddin'in boğuluşu canlandırılmıştır.

Bir başka eser, Mevlana'nın yaşadığı olağanüstü durumları anlatan Eflaki Dede'nin "*Menakıbü'l-Arifin*" (Ariflerin Menkıbeleri) dir. Bu eserde Mevlana'nın müritleri Kaluyan ve Aynüddevle'nin sultan kızı Gürcü Hatun'un isteği üzerine

Mevlana'nın ayakta durur şekilde, yirmi ayrı pozunu kağıt üzerine çizdiğinden söz eder. Menakıbü'l-Arifin'in nüshalarından biri minyatürlü hazırlanmıştır. İçerisinde 9 minyatür bulunmaktadır. Eser III. Mehmed'e ithaf edilmiştir.(Bağcı; 2002)

Bağdat kentinde tasavvufla ilgili çevreler için hazırlanmış islam tarihini konu alan bir dizi dini içerikli resimli yazmalar da bulunmuştur. "*Camiü's-Siyer*" bunlardan biridir. Eserin bilinen ve muhtemelen muhtelif nüshası olan resimli tek nüshası iki cilt halinde Topkapı Sarayı Müzesi'nde bulunmaktadır. Bağdat'ta ortaya çıkan Suhreverdi tarikatının müridi Muhammed bin Şeyh Nurullah El-Necibi tarafından 1598 yılından sonra Türkçe olarak kaleme alınan eser Eyalet valisi Hasan Paşa için hazırlanmıştır. Kainatın yaratılışını, peygamberler tarihini, Abbasi halifeleri ve bazı sultanları konu alınan eserde minyatürler için boş bırakılan alanların olması, resimlendirme işinin paşanın ölümü üzerine yarım kaldığı şeklinde yorumlanmıştır. Eserin tasvirleri arasında Mevlana'nın babası Banaü'd-Din Veled'in Belh kentinde vaaz vermesi ve Mevlana'yla Şems-I Tebrizi'nin karşılaşması gibi olayların canlandırılması bu kompozisyonların Hasan Paşa'nın isteği üzerine düzenlendiğini akla getirmektedir. (Mahir; 2005, 103)

Mevlana'yla Şems-I Tebrizi'nin karşılaşması tasvirini inceleyecek olursak; Mevlana ortada müritleri ile yol alırken, önüne çıkan derviş giysileri giymiş Şemseddin ile konuşur. Kimileri başlarına iri beyaz sarık, kimileri tarikatın simgesi olan sikke takmış, üzerlerine sarı, turuncu, kırmızı renk ağırlıklı bol giysiler giymiş, şişman görünümlü erkeklerin resmin yüzeyini doldurduğu görülür. Koyu ve açık yeşile boyalı zeminlere yer yer çiçek kümeleri serpiştirilmiştir. Üst sağ tarafa tepe arkasına ağaç ve bir kaç hayvan yerleştirilmiştir.

Resim-1 : Mevlana Celalettin Rumi'nin Molla Şemseddin'le karşılaşması. Camiü's-Siyer. TSM.

Bağdat üslubunda başka bir farsça eser; Abdü'l-vahhab bin Muhammed Hamedani tarafından (Eflaki Dede'nin Menakıbü'l-Arifin'den kısaltarak) kaleme alınmış Konyalı mesnevihan Mahmud Dede tarafından "*Sevakıb-I Menakıb*" adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir. Eserin Bağdat'tan gelme göçer Sufi sanatçılar tarafından resimlendirildiği düşünülmektedir.

Mahmud Dede'nin metninin iki minyatürlü yazması vardır. Bunlardan biri İstanbul'da Topkapı Sarayı Müzesinde bulunmaktadır. "Sevakıb-I Menakıb" adlı bu eserde 22 minyatür bulunmaktadır. Diğeri NewYork'ta Pierpont Morgan Library'de bulunan 29 minyatürlü eserdir. Eser yeniden ciltlenirken on minyatür yok olmuştur. Sonradan kaybolanlardan ikisinin yeri tespit edilmiştir. Eserlerin bir kişi tarafından değil de bir çok kişinin ortaklaşa çalışma ürünü olduğu ve bu nedenle minyatürlerin imzasız olduğu düşünülmektedir. Her sayfa farklı bir düzen içerisinde hazırlanmıştır.

Sözü edilen her iki yazma eserde de benzer 4 minyatür bulunmaktadır. Bunlar;

-Sultan-ul Ulema'nın va'zı

-Kasaplardan kaçıp Mevlana'ya sığınanbir öküzün macerası

-Avc bin Unk hikayesi

-Hazret-i Mevlana'nın ahibbaı'ndan bir civanın Mısır'a seferi

konulu resimlerdir.

Bunların dışında aynı mekan konu alınsa da içediği hikaye olarak farklılık gösteren minyatürler de vardır. Buna örnek verecek olursak, hamam'da Mevlana her ikisinde de resmedilmiş, ancak konu olarak farklılık göstermiştir. Morgan Library'de bulunan nüshada Hoca Mecdüddin'in, bir Maldar Hoca'yı Hazreti Mevlana'nın hizmetine götürmesi, bir haman sahnesinde tasvir edilmiştir. Topkapı Sarayı müzesindeki nüshada ise farklı bir konu olarak, Yıkanan fakirlere "Mevlana'lık bu cemiyette kimindir?" sözünün izahını yapan Mevlana tasviri yapılmıştır.

Resim-2 : Hoca Mecdüddin'in, bir Maldar Hoca'yı Hazreti Mevlana'nın hizmetine götürmesi. Sevakıb-I Menakıb. PML.

Resim-3 : Yıkanan fakirlere "Mevlana'lık bu cemiyette kimindir?" sözünü izahını Sevakıb-I Menakıb. TSM.

Bahsedilen minyatürler incelendiğinde genellikle yüzler profilden resmedilmiş ve bazı profiller karikatür niteliği gösterse de yüz ifadeleri genel olarak gerçekçi yansıtılmıştır. Hareketli kompozisyonlar oluşturulmuştur. Bu minyatürlerde turuncu, çağla yeşili, turkuaz, pembe, menekşe, kahverengi, koyu mavi gri renkler kullanılmıştır. Bu renklerin yan yana gelişi bağdat üslubu minyatürleri diğerlerinden ayırt edici belirgin bir özelliktir. Bağdat'ta yapıldığı kesin olmayan minyatürleri dahi böyle bir sınıflama içerisinde Bağdat üslubunda olduğu söylenebilir.

Eserin Topkapı Sarayı'nda bulunan nüshasında bulunan başka bir resmi inceleyelim: Bu minyatürde Mevlana ve beraberindekiler suyunda bir canavarın yaşadığı söylenen kaplıcaya gitmeleri konu alınmıştır. Kaplıcaya gittiklerinde insanlara rahat vermeyen canavarla Mevlananın konuşması ve canavarın Mevlana'ya itaat etmesi tasvir edilmiştir. Resim çerçevesini aşarak sayfa kenarına yayılmıştır. Mevlana ve canavarın konuşması Resim ortasında, içinde türlü yaratıkların kaynaştığı kaplıca suyu kenarında geçer. Mevlana'nın beraberindeki kadın ve erkekler olayı dikkatle izler. Olaydan habersiz insanlar, resmin alt ve üst kısmında görüldüğü gibi günlük işleriyle

uğraşırlar. Bu kitabın Konya'da tercüme edilmeye başlanmasından dokuz yıl sonraya ait olan resimli nüshalarının aynı elden çıkmasa da Bağdat üslubuna yakın bir üslüp birliği içinde resmedildiği gözlemlenir.

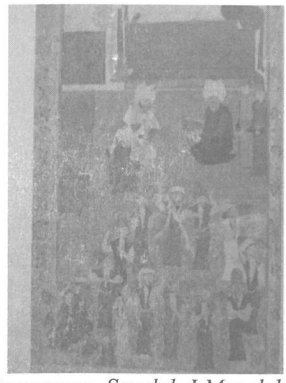

Resim-4 : Mevlana'nın canavarla konuşması. Sevakıb-I Menakıb. TSM.
Resim-5 : Lala Mustafa Paşa ve Mustafa Ali Konya mevlevi dergahında. Nusretname.TSM.

Bunlar dışında, Bağdat üslubundan farklı olarak Osmanlı'nın resimli gazanameleri arasında da mevlevi konulu minyatürlere rastlamak mümkündür. Bunlardan biri "*Nusretname*" dir.. İyi eğitimli bir Osmanlı bürokratı, şair, tarihçi ve toplum eleştirmeni olan Mustafa Ali'nin Osmanlı-Safevi savaşlarının ilk serdarları Lala Mustafa Paşaya hizmet ettiği yılların ve serdarın ölümüne kadar olan olayların tarihidir. Tezhiplerini 1581 yılında Halep'te kendi imkanları ile yaptıran Mustafa Ali, Kitabını III. Murad'a gönderir. Kitabı beğenen Sultan III. Murad saray nakkaşhanesinde de minyatürlü bir nüshasının hazırlatılmasını ister.

Bu Kitapta bulunan bir minyatürde Lala Mustafa Paşa ve Gelibolulu Mustafa Ali'nin Konya mevlevi dergahına ziyareti resmedilmiştir. Tasvire göre; Lala Paşa sefer sırasında Konya'da Mevlana türbesinde konaklamıştır. Seferin geleceğini öğrenmek için Mevlana Celalettin Rumi'nin "*Mesnevi*"sinden bir sayfa açan Paşanın şansına İskender'in Kaf dağını fethini anlatan bir beyitle başlayan şiirin çıkmasını, Mevlevi şeyhi zafere delil olarak yorumlamıştır.

Bu minyatürde, Türbe içinde oturan Lala Paşa, Mesneviden açtığı sayfaya bakmaktadır. Karşısında beyaz elbiseli olarak kitabın müellifi Ali ve mesnevi falını yorumlayan mevlevi şeyhi oturmaktadır. Alt kısımda sema eden mevlevi dervişleri ve müzisyenler, üstte üzerleri zengin bezemeli örtülerle kaplı Mevlana ve yakınlarının kabirlerileri görülür. Bu Nusretname'deki kompozisyonlarda, parlak kırmızının ağırlıkta olduğu zengin renklerin kullanıldığı görülmektedir. Sayfa kenarlarındaki renkli halkari süslemelerinin de etkisi dikkat çekicidir.

Mesnevi tarzında kaleme alınan bir başka eser "*Şecaatname*" içerisinde de Mevlana'nın *Mesnevi*sinden öğüt veren hikayelerin bazılarının tasvirleri yer almıştır.

Sonuç olarak; günümüze ulaşan ve incelenen Mevlana minyatürlerinde konular metne uygun olarak resmedilmiştir. Genellikle Mevlana'nın kerametlerini anlatan tasvirlerdir.

Farklı nakkaşlar tarafından yapılmış olsa da Mevlana konulu minyatürlerin büyük bir bölümünün Bağdat üslubunda yapılmış olduğu görülür. Dinamik ve alanından taşan kompozisyon üslubu dikkat çekmektedir. Resimler sanki metne meydan okurcasına alanından taşmaktadır. Minyatür kendi çerçevesi içinde kalmamış, sağdan , soldan, üsten, alttan çerçeveyi aşmıştır. Bu şekilde aynı minyatür içinde çeşitli mekanlar zamandaş olarak resmedilebilmişlerdir. Hareketli kompozisyonlar oluşturulmuştur.

Genellikle yüzler profilden resmedilmiştir. Bazı profiller karikatür niteliği gösterse de yüz ifadeleri genel olarak gerçekçi yansıtılmıştır.

Bu minyatürlerde genellikle turuncu, çağla yeşili, nefti yeşil, mavi, turkuaz, pembe, menekşe, kahverengi, koyu mavi gri renkler kullanılmıştır. Bu renklerin yan yana gelişi Bağdat üslubu minyatürlerinin belirgin bir özelliğidir.

"*Nüsretname*"de görüldüğü gibi biraz farklı üslupta Mevlana konulu minyatürlere raslanmaktaysa da Bağdat uslübu minyatürleri ağırlıktadır.

Burada, konu, kompozisyon, üslup olarak incelediğimiz minyatürlerdeki Mevlana portreleri, Eflâkî Ahmed Dede'nin "Zayıf, saçı ve sakalı kısa, soluk benizli, buğday tenli, 1.80-1.85 boylarında" diye tarif ettiği Hz. Mevlana'nın eserlerdeki farklı tasvirleri nedeniyle günümüzde tartışma konusudur.

KAYNAKÇA :

AND, M. (1998). Minyatürlerle Osmanlı-İslam Mitologyası, İstanbul
AND, M. (2002). Osmanlı Tasvir Sanatları-1 Minyatür. İstanbul.
ASLANAPA, O. (1993). Türk Sanatı El Kitabı, İstanbul.
BAĞCI, S., ÇAĞMAN, F., RENDA, G. TANINDI, Z. (2006).Osmanlı Resim Sanatı. İstanbul.
ÇAĞMAN, F. – TANINDI Z.(1979). Topkapı Sarayı Müzesi İslam Minyatürleri. İstanbul.
ÇAĞMAN, F. (1979). "XVI. Yüzyıl Sonlarında Mevlevi Dergahlarında Gelişen Bir Minyatür Okulu", I. Milletlerarası Türkoloji Kongresi. Türk Sanat Tarihi, Istanbul. s 651-677
MAHİR, B. (2005). Osmanlı Minyatür Sanatı, İstanbul.
ÜNVER, S. (2006). Mevlana'dan Hatıralar , İstanbul.

Mevlana konulu minyatürlerden diğer bazı örnekler:

Resim-6 : Hz. Mevlana'nın belindeki kemeri bir ama dilenciye vermesi.

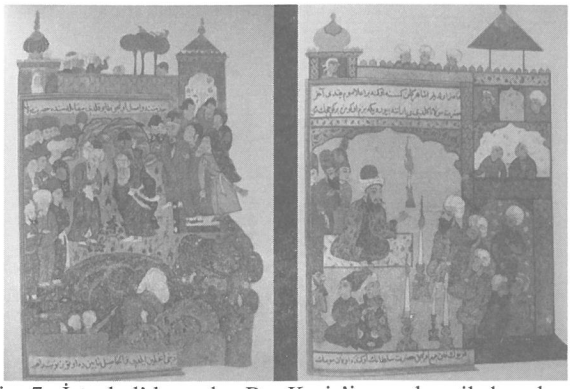

Resim-7 : İstanbul'dan gelen Baş Keşiş'in mevlana ile karşılaşması
Resim-8 : Mevlana'nın mumu dinlendirmesi ve tekrar üflemeyle aydınlatması

Resim-9 : Bacu'nun Konya'yı askerleri ile muhassarası, ileri sürdüğü şart, Kabul olunarak çekilmesi.
Resim-10 : Ticaret için iskenderiyeden gelen bir geminin kurtarılması içinistimdad edilen Mevlana'nın yardımı

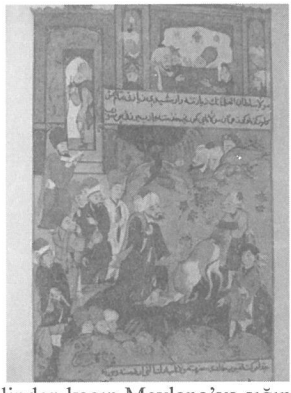

Resim-11: Kasapların elinden kaçıp Mevlana'ya sığınan bir öküz'ün macerası

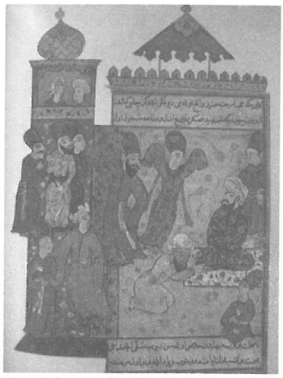

Resim-12 : Ulu Arif Çelebi'nin, Sivas'da Ahi Mehmed Çelebi'yi manen tedavi etmesi

Resim-13:Çelebi Arif çocuk iken (Ulu Arif Çelebi) Hz. Mevlana'nın kucağında

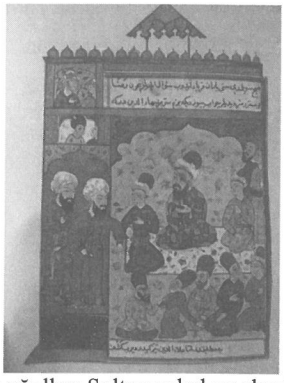

Resim-14 : Hz. Mevlana'nın oğulları Sultan veled ve alaeddin'in götürülüp getirilmesi